

12.6.2017

Eduskunnan hallintovaliokunta
hav(at)eduskunta.fi

Dnro:302/D.a.4/2017

Viite: Eduskunnan hallintovaliokunnan lausuntopyyntö 1.6.2017

Asia: Saamelaiskäräjien lausunto hallituksen esityksestä HE 47/2017 vp eduskunnalle laeiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali – ja terveydenhuollossa sekä valtion tarkastusvirastosta annetun lain muuttamisesta

1. Johdanto

Eduskunnan hallintovaliokunta on pyytänyt Saamelaiskäräjiltä lausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä valtion tarkastusvirastosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa. Lain tavoitteena on edistää sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden mahdollisuuksia valita palvelun tuottaja ja parantaa palvelujen saatavuutta ja laatua. Laissa säädettäisiin asiakkaan valinnanvapauden sisällöstä, valinnanvapauden käyttämiseen liittyvästä neuvonnasta ja ohjauksesta sekä palvelujen yhteensovittamisesta, palvelujen tuottajien hyväksymis- ja sopimusmenettelyistä, palvelujen tuottamisesta ja tuottajia koskevista velvoitteista, palvelun tuottajille suoritettavista korvauksista, tiedonhallinnasta ja valvonnasta sekä valinnanvapausmallin käyttöönotosta.

Saamelaiskäräjät tarkastelee esitystä saamelaisten kielellisten ja kulttuuristen perusoikeuksien ja yhdenvertaisuuden toteutumisen näkökulmasta sekä esityksen vaikutuksista saamelaisten alkuperäiskansa-asemaan ja kulttuuri-itsehallintoon. Oman kielen ja kulttuurin oppiminen, niiden ylläpitäminen, käyttäminen ja kehittäminen ovat saamelaisille kuuluvia perustavanlaatuisia oikeuksia, joiden puuttuminen johtaa saamelaisten kohdalla eriarvoisuuteen yhteiskunnassa. Ihmisten yhdenvertaisuuden toteutuminen on ihmisoikeuksien keskeisiä periaatteita. Suomen kansallinen lainsäädäntö, perustuslain säännökset ja kansainväliset ihmisoikeussopimukset muodostavat Suomen viranomaisille saamelaisia koskevien oikeuksien toteuttamis- ja turvaamisvelvollisuuden yhdenvertaisesti muihin väestöryhmiin nähden. Yhdenvertaisuuden toteutuminen on ihmisoikeuksien keskeisiä periaatteita. Suomi on sitoutunut kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin, jotka ovat velvoittavaa lainsäädäntöä ja velvoittavat viranomaisia saamelaisten oikeuksien toteuttamisessa ja suojelemisessa.

2. Kielelliset oikeudet perusoikeuksien ja oikeusturvan toteutumisessa

Hallituksen esityksen sivulla 93 oleva tulkinta saamelaisten kielellisten oikeuksien toteuttamisesta ei vastaa Suomen nykyistä oikeustilaa ja voimassa olevan saamen kielilain 1086/2003 täsmällistä sisältöä, tarkoitusta ja henkeä. Esityksessä todetaan, *ettei kunnilla ole velvollisuutta järjestää sosiaali- ja terveystalvveluja saamen kielellä, vaan kyseessä on oikeus käyttää saamen kieltä tietyin edellytyksin saamelaisten kotiseutualueen kunnissa ja tietyin edellytyksin myös kotiseutualueen ulkopuolella.*

Hallituksen esityksestä 46/2003vp saamen kielilain ilmi käyvin tavoin oikeus on laajempi kuin pelkkä oikeus tulkin välityksellä tapahtuvaan asiointiin. Erityisesti lain yksityiskohtaisissa perusteluissa esiin tuotu maininta ”*Kotiseutualueella saamen- ja suomenkielisellä väestöllä tulisi molemmilla olla todellinen mahdollisuus käyttää omaa kieltään samalla tavalla kuin suomen- ja ruotsinkielisellä väestöllä kaksikielisissä suomen- ja ruotsinkielisissä kunnissa kielilain mukaan.*”¹, osoittaa selvästi, että kuvatus oikeuden sisällön myötä saamen kielen asema on tarkoitettu jo nykyistä saamen kielilakia säädettyä rinnastaa ruotsin (tai suomen) kielen asemaan kaksikielisissä suomen- ja ruotsinkielisissä kunnissa.

Koska saamelaisten kielellisten oikeuksien toteuttamisen tarkastelu on tehty huolimattomasti myös hallituksen esityksessä valinnanvapauslaiksi (HE 47/2017 vp), tulee maakunta- ja sote-uudistuksessa käymään niin, että saamelaisen alkuperäiskansan kielelliset ja kulttuuriset perusoikeuden heikkenevät entisestään. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että suomenkielinen väestö asetetaan epäedulliseen asemaan heidän kielestään johtuen heille haittaa aiheuttaen. Syrjintälautakunnalle tehdyt valitukset² osoittavat, etteivät saamelaisten kielelliset oikeudet käytännössä toteudu, jollei niitä ole lainsäädäntöön selkeänä velvoitteena kirjattu. Syrjintälautakunnan mukaan saamelaisten kotiseutualueella suomenkielisen väestön oikeus sosiaali- ja terveyspalveluihin tulisi toteutua yhtäläisesti suomenkielisen väestön kanssa. Saamelaiskäräjät viittaa yhdenvertaisuuden toteutumisen tavoitteen osalta myös oikeusministeriön 9.11.2016 antamaan lausuntoon koskien sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisuudistusta, jossa todetaan ”*Oikeudet riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin eivät toteudu jolleivät kielelliset oikeudet toteudu.*” Lisäksi oikeusministeriö toteaa, etteivät saamelaisten kielelliset oikeudet saa heikentyä, vaikka tehtäviä siirretään maakunnan hoidettavaksi, vaan palveluita tulisi kehittää niin, että saamelaisten kielelliset oikeudet toteutuvat uudessa järjestelmässä mahdollisimman hyvin.

Kielellisten oikeuksien toteutuminen käytännön tilanteissa -kappaleesta (s. 94) on jätetty huomiotta oikeusministeriön vuonna 2016 toteuttaman selvityksen tulos saamen kielilain toteutuminen saamelaisten kotiseutualueella (Saamebarometri 2016). Selvityksen mukaan suomenkielisten oikeudet saamenkielisiin palveluihin toteutuvat yleisesti ottaen heikosti.

Saamelaiset ovat edelleen eriarvoisessa asemassa palvelujen saatavuuden suhteen. Saamelaisten kokema palvelujen saatavuus ja tyytyväisyys niihin ovat alemmalla tasolla kuin keskimäärin Suomessa³. Monista positiivisista kehityspiirteistä huolimatta, saamelaisten omakielisten ja kulttuurilähtöisten palvelujen tarjonta saamelaisten kotiseutualueella on rajallista ja satunnaista. Saamen kieli, perinteisiin elinkeinoihin sijoittuminen ja etäisyys ovat suurimpia palvelujen saatavuutta vaikeuttavia tekijöitä heijastuen myös asiakkaiden kokemaan palvelutyytyväisyyteen. Kuntien välillä ja sisällä on lisäksi suuria eroja, mikä osoittaa, että eri puolilla saamelaisten kotiseutualuetta asuvat ja eri kieliryhmiin kuuluvat saamelaiset ovat keskenään eriarvoisessa asemassa. Lisäksi sukupuoli- ja ikä määrittelevät palvelujen saatavuutta. Erityisesti pitkien

¹ HE 46/2003vp, s 36, 12 §. Oikeus käyttää saamen kieltä viranomaisissa. Pykälässä ehdotetaan, että saamelaisilla olisi nykyistä laajempi oikeus asioida saamen kielellä saamelaisten kotiseutualueella. Yleisperiaatteena olisi, että kotiseutualueella saamelainen voisi sekä suullisesti että kirjallisesti valintansa mukaan käyttää joko suomen tai saamen kieltä viranomaisissa asioidessaan. Tämä oikeus ei olisi rajattu vain omaan asiaan. Kotiseutualueen viranomaisissa asioimista koskeva käytäntö muistuttaisi kaksikielisissä suomen- ja ruotsinkielisissä viranomaisissa asioimista koskevaa käytäntöä. Kotiseutualueella saamen- ja suomenkielisellä väestöllä tulisi molemmilla olla todellinen mahdollisuus käyttää omaa kieltään samalla tavalla kuin suomen- ja ruotsinkielisellä väestöllä kaksikielisissä suomen- ja ruotsinkielisissä kunnissa kielilain mukaan. Pykälän 2 momentin mukaan niillä, jotka 1 momentin mukaisesti ovat käyttäneet viranomaisissa saamen kieltä, olisi oikeus käyttää saamea myös kotiseutualueen ulkopuolella sijaitsevilla valtion viranomaisissa silloin, kun ne muutoksenhakuviranomaisena käsittelevät kotiseutualueen viranomaisessa vireille tulleita asioita.

² Esimerkkinä syrjintälautakunnan päätös 11.12.2008 Enontekiön kunnalle.

³ Lydia Heikkilä, Elsa Laiti-Hedemäki ja Anneli Pohjola 2013: Saamelaisten hyvä elämä ja hyvinvointipalvelut.

etäisyyksien päässä kuntakeskuksista asuvat iäkkäämmät naiset ja perinteisten elinkeinojen harjoittajat kokevat palvelujen saamisen vaikeaksi.

Valinnanvapaus sisältää riskin kielellisten oikeuksien heikkenemiseksi. Mikäli lakiin ei ole kirjattu kielellisiä oikeuksia riittävän selkeästi ja velvoittavasti, eivät ne tule toteutumaan myöskään käytännössä. Saamelaisten osalta tilanne on vielä pöyristyttävämpi, koska saamelaisväestön perusoikeuksia ei nähdä edes lainsäädännön valmistelu- tai säätämisvaiheessa huomion arvoisena asiana tai niihin suhtaudutaan vähätellen. Myös nyt käsittelyssä oleva hallituksen esitys valinnanvapauslaiksi osoittaa sen. Perus- ja ihmisoikeuksien toteuttaminen on julkisen vallan vastuulla siten, että viranomaisten tulee järjestää olosuhteet (lainsäädäntö, järjestelmät, rakenteet) sellaiseksi, että saamelaisten kielelliset ja kulttuuriset perusoikeudet toteutuvat.

Saamelaiskäräjien huomiot koskien neuvontaa, ohjausta ja palvelutarpeen arviointia

Ehdotuksen mukaan suoran valinnan palvelujen tuottaja arvioisi asiakkaan suoran valinnan palvelujen piiriin kuuluvan palvelutarpeen ja ohjaisi tarvittaessa eteenpäin maakunnan liikelaitokseen. Maakunnan liikelaitos arvioisi palvelutarpeen kokonaisuuden myös suoran valinnan palvelujen osalta, jos asiakas saa maakunnan liikelaitoksen tuotantovastuulla olevia palveluja tai jos se on muuten perusteltua. Suoran valinnan palvelujen tuottajan olisi huolehdittava palvelujen yhteensovittamisesta yhteistyössä maakunnan liikelaitoksen kanssa, jos asiakas tarvitsee myös maakunnan liikelaitoksen palveluja.

Valinnanvapaus lähtee siitä oletuksesta, että ihmiset osaavat hankkia tietoa, tuntevat lainsäädännön ja oikeutensa sekä osaavat tehdä hoidollisia ratkaisuja. Lähtökohtaisesti asiakkaan vaikutusmahdollisuudet omiin palveluihinsa toteutuvat vain alueilla, joilla on valinnan mahdollisuuksia. Harvaan asutuilla pitkien välimatkojen alueilla valinnan mahdollisuuksia ei ole. Saamelaiskäräjät on huolissaan eriarvoisuuden lisääntymisestä kaupunkialueiden ja harvaan asutun alueen välille. Harvaan asutulla alueella, kuten saamelaisten kotiseutualueella, ei ole yksityisiä palveluntuottajia, mikä käytännössä tarkoittaa sitä, että suoran valinnan palvelut, maksusetelipalvelut ja asiakassetelipalvelut ovat saatavilla vain kaupunkialueilla. Valinnanvapaus edellyttää, että markkinat toimivat ja on olemassa riittävä kilpailu, jotta asiakkaalla on tosiasiallinen valintamahdollisuus. Asiakkaan oikeuksien toteutumisen ja vaikutusmahdollisuuden edistäminen edellyttää selkeää, läpinäkyvää ja riittävän yksinkertaista järjestelmää. Asiakkaan vaikuttamismahdollisuuksien parantaminen edellyttää, että tietoa palveluihin hakeutumisesta ja palveluista on helposti ja riittävästi saatavilla asiakkaan omalla äidinkielellä. Saamelaisväestön osalta tieto tulee olla yhdenvertaisesti saatavilla myös koltan-, inarin- ja pohjoissaamen kielillä. Asiakkaiden ohjaus ja neuvonta on keskeisellä sijalla ja sitä tarvitaan sekä järjestäjältä että palvelun tuottajilta.

Nykytilanteessa saamenkielisten palvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta heikentää tiedottamisen puute sekä se, että saamenkielisiä asiakkaita ei aina ohjata saamen kielen taitoisen henkilöstön asiakkaiksi. Saamenkielisen asiakkaan ohjaamista saamenkielisten palveluiden piiriin voidaan edistää ainoastaan kehittämällä saamenkielistä palveluohjausta ja neuvontaa. Saamelaiskäräjät pitää saamenkielisen palveluohjauksen ja -koordinoinnin järjestämistä yhtenä merkittävimpänä toimena, jotta saamelaisväestön oikeus riittäviin sosiaali- ja terveystalouteen voi toteutua.

3. Haavoittuvassa asemassa olevien ja paljon palveluja tarvitsevien yhdenvertaisuus

Saamelaiskäräjät pitää hyvänä, että asiakas voi valita sote-keskuksen, suoran valinnan palvelut, maakunnan liikelaitoksen, palvelun tuottajat ja ammattihenkilöt. Esityksessä tulisi paremmin turvata

yhdenvertaisuuden toteutuminen. Yhdenvertaisuus ymmärretään usein yhdenmukaisuuden tai samankaltaisen kohtelun vaatimuksena. Samanlainen kohtelu ei aina kuitenkaan takaa yhdenvertaisuuden toteutumista, sillä ihmisten lähtökohdat ja mahdollisuudet ovat erilaiset. Yhdenvertaisuudessa on kyse eriarvoisuuksien tasoittamisesta, kaikkien ihmisten yhdenvertaisista mahdollisuuksista ja oikeuksista osallistua, kehittyä ja saada palveluita. Yhdenvertaisuus sosiaali- ja terveyspalvelujen yhteydessä liittyy myös oikeuteen omaan kieleen ja kulttuuriin. Ymmärretyksi tuleminen sekä kulttuuri- että kielikysymyksenä voivat vaikuttaa ratkaisevalla tavalla siihen, saako henkilö tarvitsemansa palvelut vai ei.

Yhteiskunnassa heikommassa asemassa olevat yksilöt ja ryhmät (vanhukset, lapset, vammaiset, etniset ryhmät) voivat joutua eriarvoiseen/epäedulliseen asemaan muihin nähden kohtelusta, palvelukäytänteistä tai yhteiskunnan rakenteista johtuvista syistä. Palvelurakenteessa oleva syrjintä voi ilmetä asenteina tai fyysisinä esteinä, joita voi olla vaikea tunnistaa. Enemmistöön kuuluvat eivät havaitse syrjiviä rakenteita, koska ne eivät näy heidän jokapäiväisessä elämässään. Syrjinnän kohteeksi joutuvat voivat itsekkin olla niin tottuneita syrjiviin käytäntöihin, että he eivät nosta epäkohtia esille tai ovat yksinkertaisesti käyttämättä kyseisiä palveluita. Todellista yhdenvertaisuutta turvaavaa positiivista erityiskohtelua ei tunnisteta osaksi ihmisoikeuksia. Myös syrjinnälle alttiit tarvitsevat enemmän tietoa palvelujärjestelmän toiminnasta ja omista oikeuksistaan.

Lakiehdotuksessa tulee kiinnittää erityistä huomiota haavoittuvassa asemassa olevien ja paljon palveluja tarvitsevien, kuten alkuperäiskansan vammaisten, lasten ja nuorten palvelujen yhdenvertaiseen toteuttamiseen (esim. henkilökohtaisen budjetoinnin tapauksissa). Maakunnan on ohjattava palveluntuottajia riittävästi palveluntuottajien kanssa tehtävien sopimusten avulla ja varmistettava yhteistyön sujuvuus erilaisia palveluja tuottavien tahojen kanssa. Suomi on sitoutunut YK:n alkuperäiskansoja koskevan julistuksen toteuttamiseen sekä syyskuussa 2014 pidetyn maailmankonferenssin loppuasiakirjan toimeenpanoon vahvistaen sitoumuksensa alkuperäiskansojen aseman ja oikeuksien kunnioittamisesta.

Henkilökohtainen budjetti antaa asiakkaalle mahdollisuuden tarpeenmukaisten palvelujen toteuttamiseen. Riski liittyy asiakkaan todellisten palvelutarpeiden tunnistamiseen ja tunnustamiseen sekä palvelujen jatkuvuuden turvaamiseen. Palvelujen järjestämistavan on tuettava palveluiden yhdenvertaista saatavuutta, huomioitava haavoittuvassa asemassa olevat väestöryhmät, puuttava tehokkaasti monitahoisiin ja monialaisiin hyvinvointi- ja terveysongelmiin ja taattava kansalaisten riittävät osallistumis- ja vaikutusmahdollisuudet. Lakiluonnos jättää tältä osin vielä toivomisen varaa.

Saamelaiskäräjät esittää vakavan huolensa siitä, että valinnanvapaudessa asiakkaan kokonaistilanteen seuranta hämärtyy. Erityisen suuri riski tähän on haavoittuvassa asemassa olevien ja paljon palveluja tarvitsevien asiakkaiden kohdalla. Sosiaali- ja terveydenhuollon integraatio ei toteudu asiakkaan näkökulmasta, koska järjestelmä näyttäytyy asiakkaalle hajanaisena ja monisäikeisenä. Integraation toteutumisen ehdottomana edellytyksenä on maakunnan ja palvelujen tuottajien välinen toimiva saumaton tiedonkulku ja tehokas koordinointi. Pelkästään verkostomainen työtapa ei integraatiota ja palvelujen vaikuttavuutta asiakkaalle turvaa. Palvelujen yhteensovittaminen tapahtuu yhteisen asiakassuunnitelman kautta. Asiakassuunnitelman seurannan varmistamiseksi tulee kaikille nimetä omatyöntekijä, myös omaishoitajille. **Saamelaiskäräjät esittää, että 31 §:ää muutetaan niin, että kaikille suoran valinnan palvelujen asiakkaille nimetään omatyöntekijä, asiakkaan niin halutessa.**

4. Rajat ylittävä yhteistyö yhdenvertaisten saamenkielisten palvelujen saatavuuden turvaamisessa

Uudistuksen toimeenpanossa ja sote-keskusten palveluvalikoiman määrittelyssä on tärkeä kiinnittää huomiota sosiaali- ja terveyspalvelujen keskinäiseen integraatioon ja ehjien palveluketjujen syntymiseen asiakkaan näkökulmasta. Saamenkielisten palvelujen osalta tulee lainsäädännössä poistaa rajayhteistyön esteet saamenkielisten palvelukokonaisuuksien ja -ketjujen turvaamiseksi. Ruotsin ja Norjan rajakunnilla on valmius tarjota laadukkaita saamenkielisiä ja kulttuurin mukaisia sosiaali- ja terveyspalveluita. Esimerkiksi Norjan Karasjoella on tarjolla laadukkaita pohjoissaamenkielisiä erikoislääkäripalveluita sekä lasten, nuorten ja aikuisten psykiatrisia palveluita, turvakoti- ja perhepalveluita sekä päihdekuntoutusta. Tällä hetkellä mikään taho ei tiedota näihin palveluihin hakeutumisesta, vaikka Lapin sairaanhoitopiirin ja Helse Finnmarkin välisen sopimuksen perusteella Lapin saamenkielinen väestö on voinut käyttää Finnmarkin läänin erikoissairaanhoidon palveluita vuodesta 2007 alkaen. Sosiaali- ja terveysministeriön näkemyksen mukaan tiedottamisvastuu on saamelaisalueen kunnilla, kun taas kunnat näkevät vastuun olevan Lapin sairaanhoitopiirillä. Tilanne on johtanut siihen, että harva saamenkielinen asukas saamelaisten kotiseutualueella tietää tästä mahdollisuudesta.

Tammikuussa 2017 parafoidun sopimustekstin Pohjoismaiseksi saamelaissopimukseksi, 1. artiklassa todetaan sopimuksen tarkoituksena olevan ”varmistaa ja vahvistaa saamelaisten oikeudet siten, että saamelaiset voivat säilyttää, harjoittaa ja kehittää kulttuuriaan, kieliään ja yhteiskuntaelämäänsä mahdollisimman vähäisin valtionrajoista aiheutuvin estein.”

Tarkoituksen toteuttamiseksi valtiot ovat sopimuksen 10 artiklan mukaisesti sitoutuneet edistämään saamelaisten rajat ylittävän yhteistyön toteuttamista, minkä johdosta Suomen valtion tulisi maakunta- ja sote-uudistusta toteuttaessaan kiinnittää asiaan erityistä huomiota ja pyrkiä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämismallia luodessaan poistamaan kaikenlaiset rajat ylittävän yhteistyön esteet saamelaisten kielen- ja kulttuurinmukaisten palveluiden saatavuuden varmistamiseksi.

10 artikla Valtionrajat ylittävä yhteistyö

Valtiot helpottavat saamelaisten valtionrajat ylittävää yhteistyötä ja pyrkivät poistamaan esteitä, jotka johtuvat kansalaisuudesta tai asuinpaikasta taikka muutoin siitä, että saamelaiset ovat kansa, jonka asutus ulottuu valtionrajojen yli.

Valtiot helpottavat saamelaisten valtionrajat ylittävää kulttuurin, kielen ja yhteiskuntaelämän säilyttämistä, harjoittamista ja kehittämistä. Tässä tarkoituksessa valtiot erityisesti helpottavat saamelaisten valtionrajat ylittävää elinkeinonharjoittamista sekä kehittävät saamelaisten mahdollisuuksia saada opetusta sekä terveyden- ja sairaanhoitoa sekä sosiaalihuoltoa toisessa maassa kuin asuinmaassa tämän osoittautuessa tarkoituksenmukaisemmaksi.

5. Lopuksi

Saamelaisten oikeuksia on tarkasteltava ennen kaikkea alkuperäiskansaoikeuksina, ei pelkästään vähemmistöoikeuksina tai yleisinä kaikkia kansalaisia koskevina oikeuksina, mitkä nekin tietenkin koskevat saamelaisia. Perustuslain rinnalla on otettava huomioon kansainvälinen oikeus ja sen jatkuvasti kehittyvä luonne. Saamelaisia koskevien erityisoikeuksien tarkoituksena on luoda tosiasiallista tasa-arvoa ja edellytykset alkuperäiskansakulttuurin ja sen erityispiirteiden säilymiselle nykyajassa sekä tulevaisuudessa.

Kansallisten vähemmistön suojelua koskevan puiteyleissopimuksen täytäntöönpanoa valvova ministerikomitea on 15.3.2017 päätöslauselmassaan on suositannut Suomea tehostamaan pyrkimyksiä varmistaa, että sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja on asianmukaisesti saatavilla jokaisen ensimmäisellä kielellä, erityisesti ruotsin ja saamen kielillä, ja että hallinnon uudistusten yhteydessä taataan vähemmistöihin kuuluvien kielelliset oikeudet.

Laadukkaiden, asiakaslähtöisten saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen lähtökohtana on saamenkielisen peruspalvelutason selkeä parantaminen nykyisestä, palvelukokonaisuuden yhtenäistäminen, rajayhteistyö sekä saamelaisten erilaisesta kulttuurista johtuvien erityistarpeiden tunnistaminen. Kaiken edellytyksenä on saamelaisten täysimittainen osallisuus ja itsemäärääminen kaikissa saamelaisten koskevilla asioissa (mm. saamenkielisten palvelujen järjestäminen ja kehittäminen).

Puheenjohtaja

Tiina Sanila-Aikio

Hallintopäällikkö

Pia Ruotsala

(Lausunnosta päätti Saamelaiskäräjien puheenjohtaja 12.6.2017)